

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 16 lipca 2026 r.

Pozycja 92

POSTANOWIENIE z dnia 23 czerwca 2026 r. Sygn. akt SK 32/24

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Jarosław Wyrembak – przewodniczący
Justyn Piskorski
Bartłomiej Sochański
Bogdan Świączkowski
Andrzej Zielonacki – sprawozdawca,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 23 czerwca 2026 r., skargi konstytucyjnej S.C. o zbadanie zgodności:

art. 292 w związku z art. 172 § 1, w związku z art. 285 § 1 i 2, w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.) „wykładanych w ten sposób, że przed datą 3.08.2008 r. tj. datą wejścia w życie przepisów art. 305¹-305⁴ k.c. możliwe było nabycie w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, w sytuacji, w której nie wydano decyzji na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 roku o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości [Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64, ze zm.], art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 roku o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (art. 75 ust. 1 według oznaczenia w tekście pierwotnym ustawy) [Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127, ze zm.] lub art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami [Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, ze zm.]”, z art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 i art. 64 ust. 1-3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 28 lutego 2022 r. (data nadania) S.C. (dalej: skarżąca) wystąpiła ze skargą konstytucyjną sformułowaną jak w *petitum*.

1.1. Skarga została sformułowana na tle następującego stanu faktycznego.

Skarżąca wniosła o zasądzenie od Przedsiębiorstwa Eksploatacji Rurociągu Naftowego „Przyjaźń” S.A. z siedzibą w Płocku (dalej: PERN S.A. w Płocku) na jej rzecz kwoty 23 112,51 zł z ustawowymi odsetkami od 21 stycznia 2013 r. do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwane PERN S.A. w Płocku z jej nieruchomości.

Sąd Rejonowy w Płocku wyrokiem z 19 marca 2015 r. (sygn. akt [...]) zasądził od pozwanego PERN S.A. w Płocku na rzecz skarżącej kwotę 19 999,86 zł wraz z odsetkami ustawowymi, a w pozostałej części powództwo oddalił. W następstwie wniesionej apelacji Sąd Okręgowy w wyrokiem z 3 września 2015 r. (sygn. akt [...]) zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo skarżącej w całości i zasądził od niej na rzecz PERN S.A. w Płocku kwotę 3400 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Skarżąca wniosła skargę o wznowienie postępowania, która została odrzucona przez Sąd Okręgowy w Płocku postanowieniem z 7 września 2016 r. (sygn. akt [...]). Na to postanowienie skarżąca wniosła zażalenie. Zażalenie to zostało odrzucone przez Sąd Okręgowy w Płocku jako niedopuszczalne postanowieniem z 21 listopada 2016 r. (sygn. akt [...]). Skarżąca zwróciła się z wnioskiem do Prokuratora Generalnego o wystąpienie ze skargą nadzwyczajną w sprawie, który taką skargę wniósł. Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Okręgowego w Płocku z 7 września 2016 r. (sygn. akt [...]), wyrokiem z 14 października 2020 r. (sygn. akt [...]) uchylił zaskarżone postanowienie w całości i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Płocku do ponownego rozpoznania. Wyrokiem z 7 października 2021 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w Płocku IV Wydział Cywilny Odwoławczy oddalił skargę skarżącej o wznowienie postępowania w sprawie o sygn. akt [...], zakończoną prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Płocku z 3 września 2015 r., uznając, że skarga o wznowienie postępowania jest niezasadna.

1.2. Uzasadniając zarzuty sformułowane w skardze, skarżąca wskazała, że przed nowelizacją ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.; dalej: k.c.) z 30 maja 2008 r., polegającą na dodaniu w księdze II w dziale III rozdziału III dotyczącego służebności przesyłu (art. 305¹-305⁴ k.c.), Sąd Najwyższy w uchwale z 17 stycznia 2003 r., sygn. akt III CZP 79/02, wyraził pogląd o możliwości nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej w swej treści służebności przesyłu, na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości władnącej, którą należy zidentyfikować. Pogląd ten był powtarzany w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego oraz w orzecznictwie sądów powszechnych. W judykaturze dopuszczono również możliwość nabycia przez zasiedzenie przed 3 sierpnia 2008 r. służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu ustanawianej nie na rzecz właściciela nieruchomości władnącej, lecz bezpośrednio na rzecz Skarbu Państwa albo przedsiębiorcy przesyłowego (uchwała SN z 7 października 2008 r., sygn. akt III CZP 89/08, postanowienie SN z 16 stycznia 2013 r., sygn. akt II CSK 289/12). Zamknięty katalog praw rzeczowych oznacza jednak, że nie jest możliwe kreowanie praw rzeczowych niewskazanych w ustawie. Służebność przesyłu stanowi odmienny rodzaj służebności niż służebność gruntowa, do której jedynie, na podstawie art. 305⁴ k.c. zastosowanie

mają przepisy o służebnościach gruntowych. Wykreowana przez Sąd Najwyższy służebność „różni się również od zasady rządzącej instytucją służebności gruntowej tym, że może być ona ustanawiana wyłącznie na rzecz właściciela innej nieruchomości władnącej w celu zwiększenia jej użyteczności kosztem zmniejszenia użyteczności nieruchomości obciążonej. Służebność ta dotyczy tym samym relacji sąsiedzkich. Służebność przesyłu może natomiast zostać ustanowiona z pominięciem relacji sąsiedzkich, tj. relacji pomiędzy przedsiębiorcą przesyłowym a podmiotami dysponującymi nieruchomościami. Służebność przesyłu nie służy zwiększeniu użyteczności nieruchomości sąsiada.

Przyjęta przez Sąd Najwyższy wykładnia narusza zasadę sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 Konstytucji, zasadę równości oraz zasadę proporcjonalności, ponieważ w sposób nieuzasadniony przedkłada interes przedsiębiorstw przesyłowych, tj. podmiotów będących profesjonalistami o przewadze ekonomicznej, organizacyjnej i instytucjonalnej względem innych podmiotów przy arbitralnym i niczym nieuzasadnionym ograniczeniu prawa własności, podlegającym ochronie konstytucyjnej.

Instytucja zasiedzenia jest przykładem odstępstwa od ochrony własności na skutek niewykonywania tego prawa przez uprawnionego. Jako odstępstwo regulacje te winny być interpretowane na korzyść prawa własności. Tym samym niezrozumiałe jest, że Sąd Najwyższy przyjął w swoich orzeczeniach dopuszczalność ukształtowania niewypowiedzianego w tekście ustawy ograniczonego prawa rzeczowego w postaci służebności wbrew regule *lex retro non agit*. Na mocy wykładni dopuszcza się bowiem stosowanie art. 305¹-305⁴ k.c. do stanów, które miały miejsce przed ich wejściem w życie.

Skarżąca wskazała, że zgodnie z zasadą równości, brak jest przepisów prawa pozwalających na uprzywilejowanie przedsiębiorców przesyłowych kosztem właścicieli nieruchomości. Wykładnia SN prowadzi zaś do uznania, że przedsiębiorstwom przesyłowym i prowadzonej przez nie działalności gospodarczej należy się większa ochrona niż konsumentom będącym właścicielami. Wykładnia kwestionowanych przepisów ograniczająca prawo własności wbrew obowiązującym przepisom narusza zasadę niedziałania prawa wstecz, a także inne zasady wywiedzione z zasady demokratycznego państwa prawnego: zasadę pewności prawa, zaufania obywateli do państwa, ochrony praw nabytych, odpowiednio długiej *vacatio legis* i prawa do sądu.

2. Postanowieniem z 15 lutego 2024 r., sygn. Ts 50/22 (OTK ZU B/2024, poz. 73), Trybunał Konstytucyjny nadał skardze konstytucyjnej dalszy bieg.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 15 marca 2024 r. poinformował, że nie zgłasza udziału w niniejszym postępowaniu.

4. Prokurator Generalny w piśmie z 22 lipca 2025 r. poinformował o braku „uzasadnienia do udziału Prokuratora Generalnego w postępowaniu w sprawie o sygnaturze SK 32/24”.

5. Marszałek Sejmu nie zajął stanowiska w imieniu Sejmu.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. W sprawach inicjowanych skargą konstytucyjną na każdym etapie – aż do wydania orzeczenia kończącego postępowanie – Trybunał Konstytucyjny bada, czy nie zachodzi którakolwiek z ujemnych przesłanek procesowych, pociągająca za sobą obligatoryjne umorzenie

postępowania. Dotyczy to wszelkich kwestii wstępnych, jak również przesłanek formalnych, wspólnych dla kontroli inicjowanej w trybie skargi konstytucyjnej, wniosku lub pytania prawnego. Merytoryczne rozpoznanie zarzutów sformułowanych w skardze konstytucyjnej jest uzależnione od spełnienia wszystkich warunków jej dopuszczalności (zob. np. postanowienie TK z 1 marca 2010 r., sygn. SK 29/08, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 29 i powołane tam orzecznictwo). Podkreślić również należy, że Trybunał nie jest związany postanowieniem o nadaniu skardze dalszego biegu wydanym na etapie wstępnej kontroli (zob. np. wyrok pełnego składu TK z 25 września 2019 r., sygn. SK 31/16, OTK ZU A/2019, poz. 53 oraz postanowienie TK z 17 października 2023 r., sygn. SK 27/22, OTK ZU A/2023, poz. 77 i powołane tam orzecznictwo).

2. W *petitum* skargi S.C. (dalej: skarżąca) jako przedmiot zaskarżenia wskazała następujące przepisy: art. 292 w związku z art. 172 § 1, w związku z art. 285 § 1 i 2, w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, ze zm.; dalej: k.c.).

Z kolei jako wzorce kontroli skarżąca powołała: art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji.

Zarzuty skarżącej nie dotyczą treści zakwestionowanych przepisów, lecz zostały skierowane przeciwko ich wykładni, ukształtowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, zgodnie z którą możliwe jest zasiedzenie, przed 3 sierpnia 2008 r., tj. datą wejścia w życie art. 305¹-305⁴ k.c., służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa w sytuacji, w której nie wydano decyzji na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64, ze zm.), art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127, ze zm.) lub art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2026 r. poz. 399).

3. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, kwestionowanie wykładni przepisów prawnych (należącej, podobnie jak, np. ustalanie stanów faktycznych, do stosowania prawa) nie jest objęte kognicją Trybunału. Jeżeli jednak określony sposób rozumienia przepisu ustawy utrwalił się już w sposób oczywisty, a przede wszystkim jeżeli znalazł jednoznaczny i autorytatywny wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego, to należy uznać, że przepis ten – w praktyce stosowania – nabrał takiej właśnie treści, jaką odczytują z nich sądy mające najwyższy autorytet w Polsce. W tym sensie kognicji Trybunału podlega przepis, ale w określonej interpretacji. Kontrola zgodności z Konstytucją jest zatem dopuszczalna w stosunku do takiej treści przepisu, jaką uzyskał on w wyniku „jednolitej, powszechnej i stałej” wykładni sądowej (zob. wyroki TK z: 28 stycznia 2003 r., sygn. SK 37/01, OTK ZU nr 1/A/2003, poz. 3; 9 czerwca 2003 r., sygn. SK 12/03, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 51; 28 października 2003 r., sygn. P 3/03, OTK ZU nr 8/A/2003, poz. 82; 24 czerwca 2008 r., sygn. SK 16/06, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 85; 18 kwietnia 2018 r., sygn. K 52/16, OTK ZU A/2018, poz. 28; postanowienie TK z 17 maja 2017 r., sygn. SK 38/15, OTK ZU A/2017, poz. 39).

W niniejszej sprawie skarżąca podniosła, że zastosowana przez orzekający w jej sprawie sąd okręgowy wykładnia zaskarżonych przepisów umożliwiła zasiedzenie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu przed dniem wprowadzenia do polskiego porządku art. 305¹-305⁴ k.c.

4. Problem dopuszczalności zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu był już przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego. W wydanym

w pełnym składzie wyroku z 2 grudnia 2025 r., sygn. P 10/16 (OTK ZU A/2026, poz. 1), Trybunał orzekł, że art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c., rozumiane w ten sposób, że umożliwiają nabycie przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c., w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, są niezgodne z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji.

Orzekając w sprawie o sygn. P 10/16, Trybunał podzielił poglądy pytających sądów o istnieniu trwałej, jednolitej i powszechnej wykładni zakwestionowanych przepisów. Tym samym uznał, że kontrola zgodności z Konstytucją tej wykładni mieści się w jego kompetencjach. Skład Trybunału orzekający w niniejszej sprawie jest związany poglądem wyrażonym przez Trybunał w wyroku wydanym w pełnym składzie, co znaczy, że twierdzenie skarżącej o istnieniu jednolitej linii orzeczniczej, zgodnie z którą możliwe było zasiedzenie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. – jako potwierdzone w orzecznictwie Trybunału – zasługiwało na uwzględnienie.

W uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. P 10/16 Trybunał wskazał, że niekonstytucyjność art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. polegała nie na tym, iż ich literalna treść sprzeczna jest z przepisami Konstytucji, lecz na tym, iż dawały one podstawę interpretacji prowadzącej do wykreowania nowej instytucji prawa rzeczowego – służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, a w konsekwencji możliwości jej zasiedzenia. Prawotwórcza wykładnia Sądu Najwyższego, wbrew zasadzie *numerus clausus* praw rzeczowych, doprowadziła do wprowadzenia do systemu prawa rzeczowego nowego rodzaju służebności gruntowej, odbiegającej w swej konstrukcji od klasycznej służebności gruntowej. Wyprowadzona w orzecznictwie sądowym norma powodowała daleko idące ograniczenie prawa własności, naruszające standardy konstytucyjne. W świetle Konstytucji podstawą takiego ograniczenia nie może być nawet najlepiej uzasadniona funkcjonalnie wykładnia (prawotwórcza), lecz wyraźny przepis ustawy. Stwierdzenie przez Trybunał, że nie było możliwe posiadanie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu przed datą wejścia w życie przepisów regulujących tę instytucję (tj. przed 3 sierpnia 2008 r.), pociągało za sobą niedopuszczalność zasiedzenia tego rodzaju prawa w tym czasie.

5. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, w sytuacji, gdy zaskarżony przepis był już wcześniej przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału oraz gdy postępowanie zostało zainicjowane przez ten sam podmiot, zachodzi niedopuszczalność wydania wyroku ze względu na powagę rzeczy osądzonej (zasadę *res iudicata*; zob. np. postanowienie z 18 lipca 2011 r., sygn. SK 5/11, OTK ZU nr 6/A/2011, poz. 66). Jeżeli natomiast ten sam przepis został już wcześniej zakwestionowany przez inny podmiot w oparciu o te same zarzuty niezgodności z Konstytucją (a zatem w sytuacji wyłącznie tożsamości przedmiotowej), zastosowanie ma zasada *ne bis in idem*, czyli zakaz ponownego orzekania o tym samym. Jak przyjmuje Trybunał Konstytucyjny, brak podstaw do przyjęcia powagi rzeczy osądzonej nie znaczy, że uprzednie rozpoznanie sprawy zgodności z Konstytucją określonego przepisu prawnego z punktu widzenia tych samych zarzutów może być uznane za prawnie obojętne. Instytucją wykształconą w orzecznictwie Trybunału i doktrynie prawnej, w celu zapewnienia stabilizacji sytuacji powstałych w wyniku orzeczenia ostatecznego jako formalnie prawomocnego, jest zasada *ne bis in idem* (zob. np. postanowienia z: 11 grudnia 2019 r., sygn. SK 11/19, OTK ZU A/2019, poz. 72; 15 grudnia 2020 r., sygn. SK 80/19, OTK ZU A/2020, poz. 72; 14 grudnia 2022 r., sygn. SK 32/21, OTK ZU A/2023, poz. 7). Trybunał, co do zasady, przyjmuje, że zaistnienie przesłanki *ne bis in idem* powoduje konieczność umorzenia postępowania z uwagi na zbędność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

Mając zatem na uwadze, że w wyroku o sygn. P 10/16 dokonano już oceny zgodności art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji, Trybunał rozważył, czy w niniejszej sprawie zaszła ujemna przesłanka procesowa w postaci zakazu ponownego orzekania o tym samym (*ne bis in idem*).

6. Zestawiając przedmiot kontroli oraz treść zarzutów w niniejszej sprawie z przedmiotem kontroli oraz treścią zarzutów w sprawie o sygn. P 10/16, Trybunał stwierdził wystąpienie przesłanki *ne bis in idem*. Nie ulega wątpliwości, że przedmiotem kontroli w sprawie o sygn. P 10/16 były te same przepisy, które wskazała skarżąca, a więc art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. W niniejszej sprawie powołano związkowo także art. 172 § 1 k.c. normujący przesłanki nabycia własności nieruchomości wskutek zasiedzenia oraz art. 352 § 1 k.c. stanowiący o tym, kto jest posiadaczem służebności. Wymienione przepisy nie zmieniły jednak treści normatywnej przedmiotu kontroli w stosunku do przedmiotu kontroli w sprawie o sygn. P 10/16. Kluczowe znaczenie w obydwu sprawach, w związku ze sformułowanymi zarzutami, miała bowiem kwestia samej dopuszczalności nabycia przez przedsiębiorstwo przesyłowe lub Skarb Państwa w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, a nie przesłanek jej nabycia. Powołanie tych przepisów w rozpatrywanej sprawie w istocie nie miało związku ze stawianymi zarzutami, dlatego postępowanie w tym zakresie należało umorzyć ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK).

Odnosnie do tożsamości wzorców kontroli, należało zauważyć, że w niniejszej sprawie skarżąca wskazała jako wzorce, poza art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji, także art. 21 ust. 2, art. 31 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji, które nie były wzorcami w sprawie o sygn. P 10/16. Niemniej, orzeczenie o niezgodności przedmiotu kontroli z jakimkolwiek wzorcem sprawia, że kolejna ocena tego przedmiotu z innym wzorcem jest pozbawiona racji, a cel kontroli konstytucyjnej w postaci derogacji zakwestionowanej normy zostaje osiągnięty (zob. postanowienie TK z 16 grudnia 2025 r., sygn. SK 106/22, OTK ZU A/2026, poz. 9).

Jak stwierdził Trybunał zarzuty sformułowane przez skarżącą były tożsame z zarzutami już rozpatrzonymi w wyroku o sygn. P 10/16, którego następstwem była utrata mocy obowiązującej normy zaskarżonej w rozpatrywanej sprawie. Tym samym zaktualizowała się ujemna przesłanka procesowa *ne bis in idem*, obligująca Trybunał do umorzenia postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK ze względu na zbędność wydania wyroku.

Z przedstawionych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.